

Dragica Haramija

Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

PRISPEVEK ALENKE GLAZER K RAZVOJU TEORIJE SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Prispevek Alenke Glazer k razvoju teorije slovenske mladinske književnosti je pomemben vsaj na treh področjih, in sicer pri preučevanju posameznih mladinskih avtorjev (še posebej Otona Župančiča), slovenske mladinske literarne zgodovine in pri uvajanju predmeta Mladinska književnost v visokošolski prostor.

Mladinska književnost je povsod po svetu šele v drugi polovici dvajsetega stoletja postajala samostojna veda, ki je (pre)trgala korenine s pedagogiko in didaktiko. Ko temelj mladinske književnosti nista več njena versko-vzgojna ali domovinsko-vzgojna funkcija, začnejo teoretiki tudi mladinsko književnost presojati in vrednotiti glede na njeno estetsko in etično vrednost (prim. Janko Kos), ne pa zgolj glede na spoznavno vrednost besedil. Alenka Glazer je v vseh svojih člankih upoštevala vse tri sestavine literarnega dela tudi pri presojanju mladinskih leposlovnih del, kar je razvidno iz njenih člankov in iz učnih načrtov za predmet Mladinska književnost.

Delo Alenke Glazer na področju mladinske književnosti

Pri preučevanju prispevka Alenke Glazer k razvoju mladinske književnosti se je pokazalo, da tvori njeno delo tri zaokrožene celote: ukvarjanje s poetiko posameznih slovenskih mladinskih avtorjev, literarnozgodovinsko predstavitev slovenske mladinske književnosti ter razvijanje predmeta Mladinska književnost na takratni Pedagoški akademiji v Mariboru, ki je bila ustanovljena leta 1961.

Predstavitev poetik slovenskih mladinskih pisateljev

Alenka Glazer se je v svojih prispevkih ukvarjala z opusi številnih slovenskih mladinskih avtorjev, npr. z Otonom Župančičem, Pavletom Zidarjem, Brankom Rudolfom, Josipom Stritarjem, Stankom Majcnom (najprej z zbirko *Dajdica*, 1989, in leto pozneje še z njegovo celotno otroško poezijo), Francetom Bevkom (spremna beseda v knjigi *Lukec in njegov škorec, Pestrna*, 1974 in ponatisih) ter Antonom Ingoličem (opozoriti velja na članek ob avtorjevi smrti, objavljen v 33. številki revije *Otrok in knjiga*), deloma pa tudi z natančno predstavitev posameznih pomembnih del izbranih ustvarjalcev (npr. o *Zakletem gradu* Frana Milčinskega v reviji *Otrok in knjiga* 33, 1992: 24–47). Med predstavljenimi poetikami otroških literarnih del naj omenim še Gabrijelo Kolbič (1993) in Zoro Tavčar (2002).

Igor Saksida, ki je v prispevku *Metodologija interpretacije mladinske književnosti na Slovenskem* osvetlil metodološke koncepte slovenske mladinske poezije, poudarja (Haramija, Saksida, 2013: 184): »Povezovanje mladinske in nemladinske poezije dokazujejo tudi razprave, ki osvetljujejo celovitost pesniških opusov posameznih ustvarjalcev; med starejšimi razpravami te vrste je zanimiva interpretacija

Župančičeve pesmi *Kanglica*, ki uvodoma presoja umestitev otroških pesmi v zbirko *Čaša opojnosti /.../*« Ob tej trditvi se Saksida namreč sklicuje na Alenko Glazer (1976: 114), ki v članku *Župančičeva Kanglica* poudarja avtorjevo »vrednotenje poezije kot celote, po katerem so tudi ‘mladinske’ (ali ‘otroške’) pesmi integralni sestavni del poezije sploh.« Sicer pa velja omeniti spremne besede k izboru otroške poezije Otona Župančiča, ki jih je Alenka Glazer napisala ob izidu zbirk *Mehurčki* (1952 in več izdaj), *Kanglica* (1969 in več izdaj), *Mehurčki in petdeset ugank* (1980 in več izdaj) ter v delu *Oton Župančič: izbrana mladinska beseda* (1978). V članku *Perspektive v zgodnjih Župančičevih otroških pesmih* (2000: 13–22) je Alenka Glazer poudarila Župančičevo navezanost na pesniško tradicijo, ki je v avtorjevem zgodnjem ustvarjanju mladinske književnosti, to je do leta 1903, neločljivo povezana z objavami v revijah *Vrtec*, *Angelček* in deloma v *Domu in svetu*. V pesmih je večinoma zaznaven prisrčen odnos med otrokom in odraslim ter idiličnost ob otrokovi igri, avtor pa se ne izogne niti sladkosnednosti kot majčkene slabosti, ki pa najbrž je del otroštva samega.

V članku *Mladinsko delo Branka Rudolfa* (1997: 50–63), ki ga je Glazerjeva objavila ob 10. obletnici Rudolfove smrti, je celovit pregled njegovega ustvarjanja za otroke in mladino: predstavljene so lutkovne igre (začeni z igro *Konjiške gore zmaj* iz leta 1934, posebej se teoretičarka posveti prvi Rudolfovi knjigi iz leta 1947, ki prinaša lutkovno igro *Pod zvezdo*), sledi obravnava mladinske proze, ta je za razliko od lutkovnih iger, meni Glazerjeva (1997: 54), kjer »ob bajeslovno-pravljičnih likih nastopajo pretežno odrasli ljudje, pri pravljicah večkrat središčna oseba otrok.« Rudolf v otroški poeziji posega po motivih iz lastnega otroštva, humorju in žlahtni pesniški tradiciji slovenskega mladinskega slovstva.

Ob petinsedemdesetletnici smrti je izšel članek *O Stritarjevem mladinskem delu* (1998: 22–30), v katerem Glazerjeva (1998: 30) utemeljuje, kako je Stritar »od leta 1899 dalje zabrisoval meje med svojo nemladinsko in mladini namenjeno literaturo«, saj je svoja dela podnaslavljal »knjiga za odraslo mladino«. S tega stališča je teoretičarka predstavila dve Stritarjevi deli, *Zorin* in *Griški gospod*, na podlagi katerih je prikazan jasen uvid v prehajanje Stritarjeve književnosti ali vsaj nekaterih motivov iz nemladinske književnosti v mladinsko in obratno.

Med prozaisti, s katerimi se je v svojih razpravah ukvarjala Alenka Glazer, gotovo izstopa Pavle Zidar. Teoretičarka je njegovemu delu posvetila kar tri razprave, in sicer *Živa beseda Pavleta Zidarja* (1992: 55–61), *Tragično in komično v mladinskem delu Pavleta Zidarja* (1997a: 75–80) in *Mitsko v mladinskem delu Pavleta Zidarja* (2002: 64–69). Prvi prispevek je nastal ob avtorjevi smrti, Alenka Glazer (1992: 61) pa v njem jedrnato predstavlja avtorjev opus, pri čemer tenkočutno ugotavlja, da »ostaja Zidarjevo pisanje za otroke povsem samosvoje. Enkratnost teh besedil raste prav iz posebnega spajanja prešerno razposajenega, veselo nagajivega, domiselno duhovitega, presenetljivo vznemirljivega, pa tudi pritajeno elegičnega ali pretresljivo tragičnega.«

Druga dva prispevka sta nastala ob simpozijih, Alenka Glazer pa se v člankih osredotoča na Zidarjeve elemente komike, ki jih primerja z *Butalci* Frana Milčinskega in z nekaterimi Bevkovimi deli, pri elementih tragičnega pa izpostavi delo *Kukavičji Mihec*; pri preučevanju mitskega, tovrstne elemente je Glazerjeva našla v petih mladinskih delih obravnavanega avtorja, je teoretičarka izpostavila, da je (Glazer 2002: 69) »v temelj njegovega dela položeno vprašanje smrti in iskanje možnosti, da človek kakorkoli in s čimerkoli preseže svojo končnost.«

Zgodovina mladinske književnosti

Literarnozgodovinski princip preučevanja mladinske književnosti je Alenka Glazer upoštevala že v prispevku *Delež leposlovja v slovenskih mladinskih listih* (1969: 220–224), kjer je primerjala večinoma leposlovne objave iz *Cicibana*, *Kurirčka* in *Pionirja*; še bolj pa je to metodo uveljavila v članku *K vrednotenju mladinske književnosti* (1975: 29–29), kjer je izpostavila dela Slomška, Levstika, Bevka, Grudna, pregled je zaključila s Prežihovimi *Solzicami*. Ob vprašanju položaja mladinske književnosti je teoretičarka pronicljivo zapisala, da je njen pomen bistveno širši, kakor le vzgojna vloga za otroke; govori že pravzaprav o večnaslovniški vlogi mladinske književnosti. Zgodovinsko metodo je uporabila tudi v člankih o slovenski mladinski poeziji 19. stoletja in v pregledu slovenske mladinske književnosti, pri čemer se naslanja na periodizacijo nemladinske literature. Pronicljiva in sodobna je njena ugotovitev v članku *Slikanice v Pionirskem listu s tematiko NOB* (1975a: 64–70) o kakovostnih slikanicah (Glazer 1975a: 70): »Kakšna naj bi bila dobra slikanica v slikovnem delu, bodo morali ugotavljati ljudje, ki se ukvarjajo z likovno problematiko.« Vprašanja, povezana s periodizacijo mladinske poezije, je Alenka Glazer predstavila v članku *Slovenska otroška pesem v 19. stoletju* (1991: 43–51), pri čemer se je posebej posvetila delu Antona Martina Slomška (članek je bil že predhodno objavljen v 1. Zborniku slavističnega društva Slovenije z naslovom *Sedemdeset let slovenske slovenistike*, 1991: 186–197). Za zgodovino slovenske mladinske književnosti je gotovo temeljni članek *Vprašanje periodizacije slovenske mladinske književnosti*, ki je izšel leta 1979 v 8. številki revije *Otrok in knjiga*, ob avtoričinem življenjskem jubileju pa je bil leta 2011 ponatisnjen v 82. številki iste revije. Igor Saksida (Haramija, Saksida 2013: 183) poudarja: »Alenka Glazer (1979) je očrtala razvoj mladinske književnosti in posebej opozarjala na kakovostne poteze starejše in sodobne mladinske poezije, ki se izražajo predvsem v jezikovni igrivosti in avtentičnem otroškem občutenju sveta /.../«

V članku je teoretičarka najprej predstavila problem opredelitve mladinske književnosti, nato pa skozi literarnozgodovinske periode nanizala pomembne in vplivne ustvarjalce slovenskega mladinskega slovstva od njegovih začetkov posvetnega avtorskega leposlovja do sedemdesetih let 20. stoletja. Še zlasti zanimiva so štiri (rokopisna) poročila Alenke Glazer o opravljenem delu v raziskovalnem projektu *Zgodovina slovenske mladinske književnosti od začetkov do leta 1945* (poročila za leta 1977 do 1981), skozi katera se jasno kaže literarnozgodovinski oris slovenske mladinske književnosti od folklornega slovstva do slovenske socijalistične mladinske književnosti.¹

Razvoj predmeta Mladinska književnost

Alenka Glazer je bila od januarja 1961 honorarna sodelavka, od 1. 10. 1962 do upokojitve 31. 12. 1987 pa redno zaposlena predavateljica novejšje slovenske

¹ Rokopisno gradivo štirih omenjenih poročil hrani Filozofska fakulteta UM, gradivo je dostopno v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

književnosti in mladinske književnosti² na Pedagoški akademiji (od 1985 Pedagoški fakulteti) Univerze v Mariboru. Pedagoška akademija Maribor, ki je svoje študente prvič vpisala v študijskem letu 1960/61, je imela že od prvega študijskega leta predmet Mladinska književnost z vidika mladinske psihologije, za katerega je bila habilitirana Alenka Glazer, ki je na Slovenskem postavila temelje študijskega predmeta mladinska književnost. V prvem desetletju delovanja Pedagoške akademije je predmet Mladinska književnost z vidika mladinske psihologije sodil med strokovne predmete na študijski smeri Razredni pouk (četrti semester, 4 ure tedensko),³ leta 1972 pa je bila nosilka predmeta že habilitirana za mladinsko književnost, pri čemer lahko ugotovimo nesporno pomemben korak od depedagogizacije predmeta h književnosti. Leta 1976 se zdi s stališča stroke spet prelomno, saj je Alenka Glazer pripravila usklajen študijski program predmeta za obe pedagoški akademiji (Ljubljana, Maribor) in za Filozofsko fakulteto v Ljubljani.⁴ Predmet Mladinska književnost se je začel izvajati na obeh akademijah tudi za sloveniste in ne le na Oddelkih za razredni pouk.⁵ *Učni program za razredni pouk* (1982) je imel pri predmetu Mladinska književnost (3. semester; 2 uri predavanj, 3 ure seminarja), kakor ga je pripravila Alenka Glazer, tri temeljne sklope: teoretična izhodišča, bistvene značilnosti posameznih literarnih vrst v literarnovednem zaporedju oz. upoštevanju otrokovega bralnega razvoja, kratek literarnozgodovinski pregled mladinske književnosti; sledijo še navedbe virov, dodatne literature ter priporočenega gradiva za branje po razredih. *Učni program za družboslovne in jezikoslovne smeri* (1982) vsebuje tudi vsebine dvopredmetnega študijskega programa Slovenski jezik s književnostjo in ..., v katerega je prav tako uvrščen predmet Mladinska književnost (3. semester; 1 ura; + integrirane vsebine pri vseh predmetih iz slovenske književnosti). Ta predmet je zasnovala Glazerjeva po literarnozgodovinskem principu, v okviru posameznega obdobja pa glede na vrste in žanre mladinske književnosti; dodana je študijska literatura.

Sklep

Alenka Glazer je vse od 60. let 20. stoletja pomembno zaznamovala preučevanje slovenske mladinske književnosti, in sicer z analizami mladinskih literarnih del izbranih kakovostnih avtorjev in predstavitvijo njihovih poetik (v teoretičnih člankih in spremnih besedah), s periodizacijo slovenske mladinske književnosti in z uvajanjem predmeta Mladinska književnost v visokošolski prostor. Svežina in aktualnost njenih natančnih raziskav ter tenkočutno upoštevanje različnih obletnic avtorjev, o katerih je pisala, so vsekakor teoretična izhodišča, ki jih ni mogoče zaobiti. Večino prispevkov je Glazerjeva objavila v reviji *Otrok in knjiga* ali pa so bili v reviji vsaj ponatisnjeni (bodisi kot ponatis referata ali daljša varianta že

² Od leta 1961 do leta 1972 sta bila habilitacija in predmet imenovana mladinska književnost z vidika mladinske psihologije.

³ Predmetnik je objavljen v Statutu Pedagoške akademije Maribor, 1965, str. 32.

⁴ Podatek je razviden iz poročila o delu Alenke Glazer iz leta 1977, ki ga hrani Filozofska fakulteta UM.

⁵ Podatek je razviden iz poročila o delu Alenke Glazer iz leta 1982, ki ga hrani Filozofska fakulteta UM.

predstavljenega referata, kar je zapisano pri vsakem objavljenem članku), predhodno pa so bili nekateri že objavljeni v *Dialogih*, *Jeziku in slovstvu* ter v različnih zbornikih. Uvajanje predmeta Mladinska književnost (prvotno se je imenoval Mladinska književnost z vidika mladinske psihologije) v celoten tedanji slovenski visokošolski prostor (PA Maribor, PA Ljubljana in FF Ljubljana), ki je razvijal študijske smeri razredni pouk in slovenistika, pa je teoretičarkina posebna zasluga.

Viri

- Alenka Glazer, 1969: Delež leposlovja v slovenskih mladinskih listih. *Jezik in slovstvo* 7. 220–224.
- , 1975: K vrednotenju mladinske književnosti. *Otrok in knjiga* 2. 27–29.
- , 1975a: Slikanice v Pionirskem listu s tematiko NOB. *Otrok in knjiga* 3. 64–70.
- , 1976: Župančičeva Kanglica. *Otrok in knjiga* 4. 113–120.
- , 1977: *Poročilo o delu ob habilitaciji*. Rokopisno gradivo. Hrani Filozofska fakulteta UM.
- , 1977–1981: *Zgodovina slovenske mladinske književnosti od začetkov do leta 1945: poročila raziskovalnega projekta*. Rokopisno gradivo. Hrani Filozofska fakulteta UM.
- , 1979: Vprašanje periodizacije mladinske književnosti. *Otrok in knjiga* 8. 5–19.
- , 1982: *Poročilo o delu ob habilitaciji*. Rokopisno gradivo. Hrani Filozofska fakulteta UM.
- , 1982a: Mladinska književnost. *Učni program za razredni pouk*. Maribor: Pedagoška akademija, VTO razredni pouk. Brez paginacije.
- , 1982b: Mladinska književnost. *Učni program za družboslovne in jezikoslovne smeri*. Maribor: Pedagoška akademija, VTOZD predmetni pouk. Brez paginacije.
- , 1992: Živa beseda Pavleta Zidarja. *Otrok in knjiga* 34. 55–61.
- , 1997: Mladinsko delo Branka Rudolfa. *Otrok in knjiga* 43. 50–63.
- , 1997a: Tragično in komično v mladinskem delu Pavleta Zidarja. *Otrok in knjiga* 44. 75–80.
- , 1998: O Stritarjevem mladinskem delu. *Otrok in knjiga* 46. 22–30.
- , 2000: Perspektive v zgodnjih Župančičevih otroških pesmih. *Otrok in knjiga* 49. 13–22.
- , 2002: Mitsko v mladinskem delu Pavleta Zidarja. *Otrok in knjiga* 54. 64–69.

Literatura

- Dragica Haramija, Igor Saksida, 2013: Metodologija interpretacije mladinske književnosti na Slovenskem. *Slavistična revija* 1/2013. 181–193.
- Igor Saksida, 1994: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.
- , 2001: Mladinska književnost. Jože Pogačnik [et al.]: *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS. 403–68.
- Statut Pedagoške akademije Maribor*, 1965. Maribor: Pedagoška akademija.